

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ

Дорошевич М.

Науковий керівник – доц. Ороновська Л.Д.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ МАРІЇ МОНТЕССОРІ ТА ШІНІЧІ СУЗУКІ

Постановка проблеми. В сучасній педагогіці важливе значення має необхідність виховання творчої особистості, розвиток її здібностей, створення умов для розкриття креативності як важливої складової її формування. Пріоритетну роль у розвитку творчої особистості займає музичне виховання. Загальновідомо, що виховне значення музики дуже велике. Музика впливає безпосередньо на почуття дитини, допомагає їй пізнавати світ, активно формує її світогляд.

Видатні педагоги ХХ ст. Марія Монтессорі (Італія) та Шинічі Сузукі (Японія) використовували музику як засіб формування творчої особистості. Світове визнання їхні педагогічні системи здобули завдяки гуманістичному підходу до виховання і навчання дітей, вірі у безмежні можливості розвитку дитини, опорі на її самостійність та індивідуальність.

Метою статті є порівняльна характеристика основних положень, які є схожими або відмінними у педагогічних системах Марії Монтессорі та Шинічі Сузукі.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна система Марії Монтессорі (1870-1952) «завоювала увесь світ», в світовому педагогічному досвіді не було і немає дотепер такого органічного поєднання різних знань, як у розробленій нею технології. Виховна мета цієї технології полягає в розкритті духовного та інтелектуального потенціалу дитини, засобами її досягнення є не зовнішні впливи на особистість, а спеціально сформоване середовище, своєрідна «духовна екологія» [1, с. 49].

М. Монтессорі відмовилася від парт, за якими діти повинні сидіти нерухомо, від кафедри, що ставить учителя на авторитарну позицію, від колективних уроків, які не враховують індивідуальних здібностей конкретної дитини. Вона виступала проти єдиних для всіх навчальних програм, що не дозволяють дитині розвиватися власним темпом і реалізувати свої інтереси. Не визнаючи класно-урочної системи, М. Монтессорі змінила інтер'єр приміщень, у яких навчалися діти. Переставляти відповідно до своїх потреб легкі переносні столики, маленькі стільчики й крісла могла навіть чотирирічна дитина [4, с. 76].

Різнікові Монтессорі-групи об'єднували вихованців від 2-х з половиною до 6-ти років. Кожен із них вчився працювати наодинці або разом з іншими. Цей вибір дитина робила сама, дотримуючись основних правил групи і спонукаючи до цього інших. Новачкам допомагали старші, досвідченіші. Здобувши згодом навчальні навички, вони вже допомагали тим, хто цього потребував. Так малюки вчилися поводитися у товаристві різних людей, тобто набували навичок соціальної поведінки.

За таких умов у дітей швидко з'являвся довільний, внутрішній інтерес до занять, що й було метою виховання. Цей досвід М. Монтессорі виклала в книзі «Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання у Будинках дитини» (1909). Методика Монтессорі є моделлю особистісно - орієнтованого підходу до навчання і виховання. В її основі лежить ідея про те, що кожна дитина, з її можливостями, потребами, системою стосунків проходить свій індивідуальний шлях розвитку.

Єдиної програми навчання в системі Монтессорі не існує: кожна дитина здійснює свій, даний їй природою унікальний шлях розвитку. У школі немає уроків. День починається із загального «кола». Щоранку на 15-20 хв. усі збираються разом, звучить тиха музика. Учням подобається коли вчитель грає на якомусь інструменті – фортепіано, скрипці, гітарі. Потім починається загальна розмова або обговорення. Після «кола» всі розходяться, кожний вибирає сам чим він займатиметься - математикою, історією, літературою. Хтось розмовляє з учителем, хтось готує доповідь бібліотеці. Коли роботу закінчено цілком, дитина показує вчителю, щоб обговорити здобутий результат. Дитина не отримує оцінок, але обов'язково дістає оцінку своєї праці від дорослих та дітей, оцінює себе сама.

Впродовж усього життя Марія Монтессорі уважно спостерігала за дітьми. Вона зрозуміла, що все, що вони роблять, аж ніяк не випадково. Не випадково вони починають співати або вимагають, щоб іграшка лежала на певному місці. Марія Монтессорі зробила висновок, що діти проходять певні етапи розвитку. Знаючи про ці періоди, дорослі повинні передбачати їх настання, відповідно готуючи навчальне середовище. Етапи розвитку (сенситивні періоди) є універсальними, і виникають у всіх дітей, незалежно від раси, соціального походження, геополітичних і культурних відмінностей. Водночас вони є

індивідуальними, оскільки час їх настання, тривалість і динаміка можуть бути різними у різних дітей, хоч і існують приблизні середньостатистичні рамки кожного періоду:

- 1) 0-6 рр. – сенситивний період розвитку мовлення;
- 2) 0-3 рр. - сенситивний період сприйняття порядку;
- 3) 0-5,5 рр. - сенситивний період сенсорного розвитку;
- 4) 1,5-2,5 рр. - сенситивний період сприйняття малих предметів;
- 5) 1-4 рр. - сенситивний період розвитку рухів і дій;
- 6) 2,5-6 рр. - сенситивний період розвитку соціальних навичок [1, с. 53].

Ініціатором дитячої активності є дорослий, який формулює завдання і пропонує способи його розв'язання. Педагог включається у діяльність дитини, якщо вона попросить його про це або якщо дитина вагається у виборі роботи. Вихователь надає дітям право вибору діяльності, займаючи позицію спостерігача. Цю форму організації дитячої діяльності М. Монтесорі вважала найпродуктивнішою. Позиція спостерігача полягає в тому, що педагог не організовує діяльність дітей у традиційному розумінні, а прогнозує її. Переконавшись, що діти чимось зацікавились, ускладнює завдання, добираючи необхідний матеріал.

Функцію активності Марія Монтесорі поклала на дидактичні матеріали: заняття проводила в ігровій формі — у кімнаті, обладнаній спеціальними ігровими посібниками. Їх створювала сама Марія Монтесорі на основі спостережень за роботою дітей. Вона акцентувала увагу на тому, що сенсорне виховання тісно пов'язане з розвитком уваги, творчості, естетичних смаків. Тож навчившись відчувати найтоншу різницю у відтінках кольорів та музичних тонів, вишуканих ароматів та смаків, дитина, за Монтесорі, буде здатною сприймати і красу навколишнього світу у всій її гармонії, і насолоджуватися цим.

Три провідних положення характеризують сутність педагогічної теорії М. Монтесорі:

- 1) виховання повинне бути вільним;
- 2) виховання повинне бути індивідуальним;
- 3) виховання повинне спиратися на дані спостережень за дитиною [3, с. 2].

М. Монтесорі писала, що не розуміючи дитину, дорослий бореться з нею. Для подолання цієї проблеми необхідно знайти в собі ті хибні твердження, які заважають правильно бачити дитину. Важливим є вміння поставити себе на місце дитини, зрозуміти мотиви її поведінки.

Японський скрипаль і педагог Шинічі Сузукі головною метою музичного виховання вважав не формування професійних музикантів, а максимальний і різнобічний розвиток усіх потенційних можливостей, дарованих дитині природою. У своєму методі Сузукі ставить на перше місце особистість дитини, а таланти і здібності на друге. Він підкреслює, що, виховуючи любов до музики, ми розвиваємо в першу чергу творчу особистість дитини, а не її музичні здібності.

Методика Шинічі Сузукі була створена для навчання дітей у ранньому віці грі на скрипці, згодом методика охопила і інші музичні інструменти, зокрема, фортепіано, віолончель, флейту та ін. Більше того, теми, яких торкається автор методики у своїх роботах, виходять далеко за рамки суто музичного навчання. Сузукі-педагогіка – це ціла філософсько-педагогічна система, метою якої є розвиток особистості дитини на основі любові і поваги. В ній, крім вдосконалення виконавської майстерності, важливе місце посідає формування таких якостей характеру людини, як терпіння, самоконтроль, здібності до концентрації і реакції [2, с. 2].

Основою для методики Шинічі Сузукі є переконання, що кожна дитина талановита і що талант можна розвинути, тому всі учні приймалися до школи Сузукі без вступних випробувань. Педагог наголошував, що таланти дитини можна розвинути, якщо зайнятися цим вчасно. Заняття в музичних школах за цією методикою розпочинаються у віці 2,5 – 3 років, проте музична підготовка повинна починатися вже від народження.

В процесі пошуку найефективніших шляхів музичного виховання Сузукі зробив висновок, що процес виховання доцільно створювати за зразком опанування дитиною мови: «...всі японські діти знають японську! Ця думка вразила мене до глибини душі... всі діти світу вільно розмовляють на рідній мові... хіба це не свідчить про їх дивовижний талант?» [5, с. 4].

Цей метод Сузукі назвав методом «материнської мови», в якому педагог почав застосовувати основні принципи розвитку мовлення у навчанні музиці. Для реалізації цього методу необхідно створити таке навколишнє середовище, в якому дитина могла б звикати до музики так само, як до звуків материнського голосу, при чому важливу роль відіграє повторення одних і тих самих творів, а краще їх фрагментів. Це дає можливість краще запам'ятати, а згодом, коли дитина почне вчитись грі на інструменті, виконувати музику.

Велику роль в успішності методу відіграє також вміння батьків викликати ентузіазм у дитини, заохочувати її, створювати атмосферу радості при засвоєнні кожної нової навички. Адже якщо дитина зацікавлена, то вона швидше буде пізнавати інструмент і може перевершити всі очікування. Будь-яке бажання і спроба дитини отримати нові знання, будь-яке питання повинно бути нагороджене відвертою похвалою і підтримкою. Кожна дитина унікальна, вона йде своїм темпом, маленькими кроками долає

великий і важкий шлях пізнання і вдосконалення майстерності. Ніколи не варто казати дітям, що вони грають погано, сваритись на них через невдачі, потрібно попросити зіграти ще раз або зіграти краще.

Висновки. Педагогічні погляди Марії Монтессорі і Шинічі Сузукі, незважаючи на те, що між ними пролягала велика географічна та соціально-етнічна відстань, в своїй основі були подібними. Педагогічні системи Монтессорі і Сузукі опираються на гуманістичні ідеали, не є догматичними, в них є місце варіативності, імпровізації, індивідуалізації методу в процесі роботи з кожною окремою дитиною. Марія Монтессорі та Шинічі Сузукі, будучи природними психологами, завдяки неабиякій інтуїції, потужному творчому обдаруванню змогли знайти шлях до вирішення проблем, які існували в тогочасному музичному вихованні. Цих видатних педагогів об'єднує те, що вони наголошували на важливому значенні розвитку дитини з найменшого віку. Монтессорі та Сузукі використовували сенситивні періоди розвитку дитини, адже ними було помічено, що в ранньому віці діти мають високий потенціал, кращу адаптацію, природну мотивацію, основу на інтересі. Заняття в Монтессорі-школах та школах-Сузукі проходять у вільній, невимушеній атмосфері, що дає кращі можливості для навчально-виховного процесу. У обох педагогів важливу роль відігравало оточуюче середовище – «виховний простір» у методиці Монтессорі середовище, в якому виховуються діти, покликане стимулювати учнів до діяльності, підтримувати їх у навчально-виховному процесі. У методиці Сузукі – це постійне прослуховування скрипкового репертуару. Групові заняття переважають і в системі Монтессорі і Сузукі, при цьому не відмовляючись від індивідуальних занять. Групи різновікові, що дає молодшим учням стимул рівнятись до старших учнів, які вже більше знають, в яких краще виходить та чи інша дія, старші ж учні мають можливість поділитись набутими знаннями та навичками. В такому виховному процесі відбувається соціалізація дитини.

Активна участь батьків у процесі заняття є так само важливою, особливо на початковому етапі навчально-виховного процесу. Це необхідно не тільки для того, щоб вміти виконати вдома з дитиною вправи, але і для показу дитині правильної моделі поведінки. Марія Монтессорі у заповідях батькам наголошувала, що необхідно подавати дитині власний позитивний приклад. Це значно ефективніше за нотації. Шинічі Сузукі описував в своїй книзі «Вирощені з любов'ю. Класичний підхід до виховання талантів» як за допомогою позитивного прикладу всієї сім'ї, доброзичливої атмосфери вдалось позитивно змінити поведінку його вихованця. Системи Монтессорі та Сузукі показали позитивний результат в якості корекційної педагогіки. Методика Монтессорі дала змогу дітям з вадами здоров'я показати кращі результати, ніж здорові; методика Сузукі вилікувала важко хвору дівчинку. Вимоги до особистості вчителя в обох системах високі: у нього повинна бути розвинена уява; він повинен вірити, що дитина відкриє себе в роботі; він повинен звільнити себе від упередженості та стереотипів. Допустимою є лише позитивна оцінка досягнень учня, критичі та поганим оцінкам в цих системах місця нема.

Відмінність між педагогічними системами Марії Монтессорі та Шинічі Сузукі полягає в тому, що педагогіка Монтессорі є загальною і дає дітям базові знання, вміння і навички; в ній використовуються різноманітні галузі знань. Система Сузукі виховує гармонійну особистість засобами музичного мистецтва.

Отже, системи Монтессорі та Сузукі мають багато подібних аспектів, не суперечать одна одній і можуть використовуватись в комплексі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [навчальний посібник] / І. М. Дичківська. - Київ: Академвидав, 2004. - С.49-62.
2. Корчинська Н. Ранній музичний розвиток дітей. Досвід Японії / Н.Корчинська // Мовні і концептуальні картини світу. – 2011. – №35 – С.291-295. – Режим доступу: http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_35/291_295.pdf
3. Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї С.Русової та М.Монтессорі: порівняльний аналіз / Г.С.Міленіна // Науковий вісник МДУ ім. В.О.Сухомлинського. - .Режим доступу: mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/16_5.pdf
4. М. Монтессори Дом ребенка.Метод научной педагогики/ Монтессори М. – Гомель. – 1993. – 306 с.
5. Ш. Сузукі Взращенные с любовью. Классический метод воспитания талантов / Сузукі Ш. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lib100.com/book/mama/raised_with_love.

Дяківська М.

Науковий керівник – асист. Ороновський А.І.

ВОКАЛЬНО-ХОРОВА РОБОТА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ (ЗА МЕТОДИЧНОЮ СИСТЕМОЮ Д.Е. ОГОРОДНОГО)

Постановка проблеми. Важливу роль у духовному становленні особистості відіграє музика. «Пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику і діставати насолоду від неї», - писав В.О. Сухомлинський. Він же наголошував: «Без музики важко переконати людину, яка вступає в світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури»[4, с.25].

Серед предметів естетичного циклу музика найбільше стимулює до творчої діяльності, сприяє формуванню пізнавальних та емоційно – мотиваційних функцій, розвитку творчого мислення, здібностей,